

EDAM Tartışma Kâğıtları Serisi 2015/8

**Türkiye'ye Yönelik Terör Tehdidinde
Yeni Trendler: El Yapımı Patlayıcılar
ve İntihar Bombacıları**

Can Kasapođlu

EDAM Arařtırma Görevlisi

Girne Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi

27 Ekim 2015

Yönetici Özeti

Orta Doğu'da kimlik temelindeki sosyo-politik fay hatlarının ve süregelen siyasal-askeri çatışmaların Türkiye'nin iç politik gündemini giderek artan bir şekilde etkilediği açıktır. Öte yandan sıklıkla gözden kaçırılan husus, bölgedeki silahlı çatışma trendlerinin de giderek Türkiye'nin milli güvenliğine doğrudan tehdit oluşturacak şekilde bir yayılma etkisi gösterdiğidir. Bölgede hâlihazırda yaşanan düşük yoğunluklu çatışmalar ve terör sarmalı, el yapımı patlayıcılar (EYP) ve bağlantılı olarak intihar saldırıları tehditlerini devlet-dışı silahlı grupların taktik-teknik ve operasyonel prosedürlerinde ön plana çıkarmıştır.

Bu bağlamda, Türkiye'de son dönemde müşahade edilen, gerek PKK kaynaklı ayrılıkçı terör gerek IŞİD kaynaklı Selefi-cihatçı terör EYP ve canlı bomba yöntemlerine giderek daha fazla başvurmakta, güvenlik güçleri ve sivil kayıplar söz konusu tehditler dolayısıyla önemli bir artış göstermektedir.

Bu EDAM raporu EYP ve canlı bomba eğilimlerine ilişkin stratejik, operasyonel ve taktik seviyelerde kapsamlı bir analizi okuyucunun ve Türk karar-vericilerin dikkatlerine sunmak üzere kaleme alınmıştır.

EDAM araştırmasının ulaştığı temel sonuçlar aşağıda sıralanmaktadır:

- ✓ İstatistiksel olarak EYP ve canlı bomba tehditlerinin diğer terörist yöntemlere göre daha yıkıcı etkilerinin olması yeni bir konu değildir. Özellikle 2000'li yıllardaki Irak ve Afganistan'daki çatışmalardan öğrenilen-dersler ve yapılan istatistiksel çalışmalar bu çerçevede kritik veriler sunmaktadır.
- ✓ Son dönemde EYP kaynaklı kayıplar Türkiye'ye yönelik terör tehdidinin sahada yarattığı temel gerçekliklerden biridir.
- ✓ Terör örgütlerinin silahlı çatışmalarda değişen parametrelere adapte olmak konusunda yüksek bir performans göstermeleri kuvvetle muhtemeldir. Son dönemde özellikle PKK'nın EYP kullanarak icra ettiği terör saldırıları belirtilen duruma örnek teşkil etmektedir ve terör örgütü, bir süredir Türkiye'nin yakın çevresindeki çatışmaları model olarak almaktadır.
- ✓ EYP ile mücadele iç güvenlik harekâtının askeri nitelikleri ile çeşitli istihbarat faaliyetlerini birbirine giderek daha çok yaklaştırmaktadır / yaklaştırmalıdır. Özellikle taktik ve operasyonel düzeyde, çatışma alanına ilişkin bilgi üstünlüğünün elde edilmesi ve durumsal farkındalığın yükseltilmesi, EYP tehdidi ile mücadelenin ve alan hâkimiyetinin en önemli şartı olmaktadır.

- ✓ EYP ile mücadele kurumlar arası işbirliğini zorunlu kılan zorlu bir süreçtir. Bu çerçevede, askeri-polisiye-istihbari tedbirlerin ve müşterek bir mücadele yapısının kurulması gereksiniminin yanı sıra; ülkenin milli güvenliğinden ilk planda doğrudan sorumlu olmayan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı gibi devlet kurumlarının katkıları da kritiktir. Zira EYP teknolojisi, sivil amaçlarla alımı mümkün olan kimyasallara ve malzemeye de dayanabilmektedir.
- ✓ EYP tehdidinin önüne geçilebilmesi için bölgedeki kontrol dışı mühimmat ile askeri-düzye patlayıcı ve malzemenin takip altında olması yaşamsal önemdedir. Özellikle Orta Doğu'da yaşanan istikrarsızlıklar ve merkezi otoritede görülen zafiyetler Türkiye'ye tehdit oluşturan terör örgütlerinin kritik kaynaklara ulaşımını ciddi biçimde kolaylaştırmıştır.
- ✓ Yukarıda sayılan nedenler ışığında, birkaç yıl önce Genelkurmay Başkanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde kurulan EYP ile ilgili birimlerin, daha geniş bir koordinasyon altında, ilgili tüm devlet kurumlarının temsil edildiği bir müşterek EYP ve intihar eylemleri ile mücadele yapısına dönüştürülmesinde yarar görülmektedir.
- ✓ Özellikle iç güvenlik harekâtı bölgesinde verilen kayıpların önüne geçilmesi için Savunma Sanayi İcra Komitesi tarafından karar verilecek acil savunma alımlarına dayanan, güvenlik güçlerinin intikal emniyetini sağlayacak bazı önlemler zorunlu görünmektedir.
- ✓ Benzer şekilde, Orta Doğu'da IŞİD tehdidinin yükselişi intihar saldırılarındaki artışı da beraberinde getirmiş, bahse konu tehdidi Türkiye'nin yakın çevresinden ülke topraklarına taşımıştır. PKK'nın da geçmişte intihar eylemleri düzenlediği bilinmektedir.
- ✓ İntihar bombacıları ile mücadelede istihbarat analizine ilişkin literatür geçmişte teröristlerin profil çalışmalarına eğilirken; günümüzde indirgemeci bir profil çalışması yapmak karmaşık sosyo-politik ve sosyo-ekonomik parametreler dolayısıyla zorlaşmıştır. Bununla birlikte, ilgili güvenlik çalışmaları daha çok hedef olabilecek kitle / yer / zaman korelasyonuna odaklanmaktadır.
- ✓ Canlı bomba eylemleri teknik olarak EYP kullanımına dayansa da, intihar eylemcilerinin nitelikleri dolayısıyla daha karmaşık radikalizasyon süreçleri söz konusu olmaktadır.

- ✓ Türkiye'ye yönelik intihar eylemlerini dış ve iç kaynaklı olarak ele almak mümkündür.
- ✓ İç kaynaklı intihar eylemleri ile mücadelede uzun vadede radikalizasyon süreçlerini bertaraf edecek sosyo-politik ve sosyo-ekonomik politikaların zaruri olduğu görülmektedir.
- ✓ Dış kaynaklı intihar eylemleri ile mücadelede ise kritik hususlar sınır güvenliğinin sağlanması, terör ağlarının istihbari yöntemler ile yakından izlenmesi ve gerektiğinde önleyici operatif yöntemlere başvurulması önem arz etmektedir.
- ✓ Diyarbakır, Suruç ve Ankara eylemlerinden sonra Türkiye'nin de karşı karşıya kaldığı bu yakın ve açık tehlikenin bertaraf edilmesi bakımından da politika yapıcılarının en kısa sürede ve ağırlıkla üzerinde durmaları gereken tedbirler bunlardır.

EYP Tehdidinin Anlaşılması

El Yapımı Patlayıcılar (EYP – Improvised Explosive Devices, IED) 17. yüzyıldan itibaren harp tarihinde görülseler de, 20. yüzyıl ortalarından itibaren düşük yoğunluklu çatışmalarda farklı bir yer tutmuşlardır. Benzer şekilde, kara mayınları da, gerek doktrin gerekse uygulama bağlamında, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1990'larda kara mayınlarını kısıtlayan çeşitli düzenlemelere kadar askeri önemlerini korumuşlardır. 1990'larda eski Yugoslavya'da ABD ve Birleşik Krallık silahlı kuvvetlerine bağlı unsurların karşılaştığı kara mayını tehditleri ve özellikle 2000'li yıllarda Irak ve Afganistan'da tehlikeli boyutlar kazanan el yapımı patlayıcılar nedeniyle verilen zayıatlar konunun boyutlarını anlamamız açısından kritiktir¹.

EYP genel olarak güç kaynağı, tetikleme mekanizması, ana patlayıcı, ana patlayıcıyı harekete geçirecek bir fünye ile patlayıcı – fünye mekanizmasını barındıran muhafaza kabından oluşan beş ana parçadan oluşmaktadır. EYP "teknolojisinde" dikkat edilmesi gereken nokta, sayılan tüm parçaların kategorik olarak ticari faaliyetlerle temini mümkün, askeri olmayan malzemelerden de oluşabileceğidir (örn. güç kaynağı için akü, patlayıcı için dinamit, bazı gübreler; muhafaza kabı olarak basit bir teneke ya da tetikleme mekanizması olarak cep telefonu). Ayrıca, özellikle çatışma bölgelerinde temini ve transferi kolay olan askeri malzemeler (örn. ana patlayıcı olarak top mermisi ya da C-4) EYP'nin tahrip gücünü önemli ölçüde arttırmaktadır. Son olarak, terör örgütlerinin teorik olarak kitle imha harp maddeleri

¹ Andrew, Smith. *Improvised Explosive Devices in Iraq 2003-09: A Case of Operational Surprise and Institutional Response*, US Army War College Strategic Studies Institute, Carlisle PA, 2011, ss.6-8.

kullanmak istedikleri durumlarda EYP'lere, sınırlı da olsa, kimyasal-biyolojik-radyolojik nitelik kazandırabilecek olmaları önemli bir tehdit faktörü teşkil etmektedir.

EYP yapımında kullanılacak ve sivil amaçlarla alımı yapılabilen en önemli maddelerden biri amonyum nitrat bazlı gübrelerdir. Öte yandan, söz konusu maddenin istenilen imha kapasitesinde olabilmesi için yüksek miktarlarda kullanılması gerekmektedir. Dolayısıyla, tarımsal amaçlarla kullanılan amonyum nitrat ve amonyum nitrat bazlı gübrelerin satışının ve hareketliliğinin izlenmesi kritiktir. Örneğin, Afganistan'da 2010 yılından itibaren amonyum nitrat bazlı gübre üretimi ve satışının yasaklanmasına karşın, amonyum nitrat kullanılarak yapılan EYP saldırıları sürmüştür. Zira, Afganistan'da kullanılan bu tipteki EYP'lerin büyük bölümü Pakistan'da üretilen ve ülkeye sokulan amonyum nitrat bazlı gübreler kullanılarak imal edilmektedir². Müteakip olarak, Afganistan'da amonyum nitrat bazlı gübre transferiyle mücadelenin artması, EYP eylemlerini ticari amaçlarla temin edilebilecek ve daha ucuz bir kimyasal bileşik olan potasyum klorat kullanmaya yönlendirmiştir. Haziran 2013'te Afganistan'da kullanılan EYP'lerin yaklaşık %60'ının potasyum klorat bazlı olduğu rapor edilmiştir. Benzer şekilde Londra'da 7 Temmuz 2005'te gerçekleşen terör eylemlerinde kullanılan EYP de ticari olarak elde edilebilecek olan hidrojen peroksit bazlıdır³.

Söz konusu trendler Batı'da ticari olarak alınabilen kimyasallarla ilgili sıkı kontrol mekanizmalarını da beraberinde getirmiştir. Örneğin ABD'de Savunma Bakanlığı bünyesinde 2006 yılında Joint Improvised Explosive Device Defeat Organization (JIJEDDO) kurulmuştur ve EYP ile mücadele ile görevlidir. Benzer şekilde 2009 yılından itibaren Avrupa Birliği, nitrojen seviyesi önce %28'in daha sonra da %16'nın üzerinde olan amonyum nitrat satışına ilişkin ciddi kısıtlamalar getirmiştir⁴. 2013 yılında Beyaz Saray tarafından ABD Başkanı Obama imzasıyla yayımlanan bir rapor, özellikle EYP yapımında kullanılan askeri ve ticari malzemelerin yakından takibini ve bu doğrultuda istihbarat yeteneklerinin güncellenmesini, söz konusu tehdit ile mücadelenin temel gereklilikleri arasında vurgulamaktadır⁵. NATO da hem İspanya'da bulunan EYP ile mücadele mükemmeliyet merkezi hem de Müttefik Dönüşüm Komutanlığı bünyesinde ilgili çalışmaları sürdürmekte, 2010 yılından itibaren yayımladığı EYP ile Mücadele Eylem Planı'nı güncellemektedir⁶.

² Jenna, Corderoy. *Material Harm: A Review of IED Components and Measures to Prevent Their Spread*, AOVAV, 2014, s.10.

³ A.g.e. ss.10.13.

⁴ A.g.e. ss.8-12.

⁵ *Countering Improvised Explosive Devices*, The White House, 2013.

⁶ <https://www.eodcoe.org/en/news/post/10th-annual-nato-allied-command-transformation-act-counter-improvised-device-conference---c-ied-2015>, Erişim tarihi: 23 Ekim 2015.

Türkiye Cumhuriyeti mevzuatı ise Başbakanlık ve Tarım Bakanlığı koordinasyonunda amonyum nitratın daha sıkı takibiyle ilgili düzenlemeler üzerinde somut şekilde ancak 2015 başında çalışmaya başlamıştır⁷. EYP ile mücadelede Genelkurmay ve Kara Kuvvetleri bünyesinde birimler kurulmuş olsa da, henüz kurumlar arası müşterek yeteneklere ulaşılmış değildir.

Görüldüğü üzere, çok geniş bir spektrumda icra edilebilecek EYP saldırıları, terör örgütlerinin eylemsel kapasite ve becerilerini de ön plana çıkarmaktadır. Bu durum özellikle tetikleme mekanizmaları (hedef başlatmalı, zaman ayarlı, komuta başlatmalı) ve ulaşılabilen ana patlayıcı bağlamında ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çeşitli sistemleri bir araya getiren daha karmaşık EYP teknik-taktik ve prosedürleri de mevcuttur⁸. Daha önce belirtildiği üzere, EYP yapımında potansiyel olarak kullanılacak konvansiyonel mühimmat arasında el bombaları, top mermileri, havan topu mühimmatı ve kara mayınları gibi birçok unsur sayılabilir. Ayrıca, ticari olarak satılmasında yasal engel bulunmayan çeşitli kimyasalların ve malzemelerin de EYP yapımında kullanılması mümkündür. Esas olarak, kullanılacak EYP tipi, ilgili terör örgütü tarafından amaçlanan hareket tarzı ve eylemsel hedeflere göre çeşitlilik göstermektedir. Bu çerçevede, EYP tehditlerinin hedefinde zırhlı araçlar ya da personelin olması, EYP saldırısının bir intihar eylemi şeklinde gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, eğer bu şekilde gerçekleşmeyecekse teröristlerin kaçış paternleri ve hedefe ne kadar uzak olmak istedikleri önemli belirleyenlerdir⁹.

Son dönemde PKK saldırılarında kullanılan mekanizmaların genellikle teröristlerin inisiyatifinde olan komuta başlatmalı ve ek olarak hedefin temasıyla harekete geçen hedef başlatmalı tetik mekanizmaları olduğu gözlemlenmektedir. İntihar saldırıları da, istisnai durumlar dışında, komuta başlatmalı EYP tetik mekanizmaları ile gerçekleştirilmektedir.

EYP Trendleri ve 2000'li Yıllar

Türkiye'nin hedef olduğu son terör dalgasında da görüldüğü gibi, asimetrik harp koşullarında devlet-dışı aktörlerin EYP yöntemlerini giderek daha fazla tercih etmesi belirli temel parametrelere dayanmaktadır:

⁷ <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/10/02/gubreyi-satin-alan-parsel-parsel-takip-edilecek>, Erişim tarihi: 22 Ekim 2015.

⁸ Joint Air Power Competence Center, *NATO Air and Space Power in Counter-IED Operations*, 2011, ss-4-5.

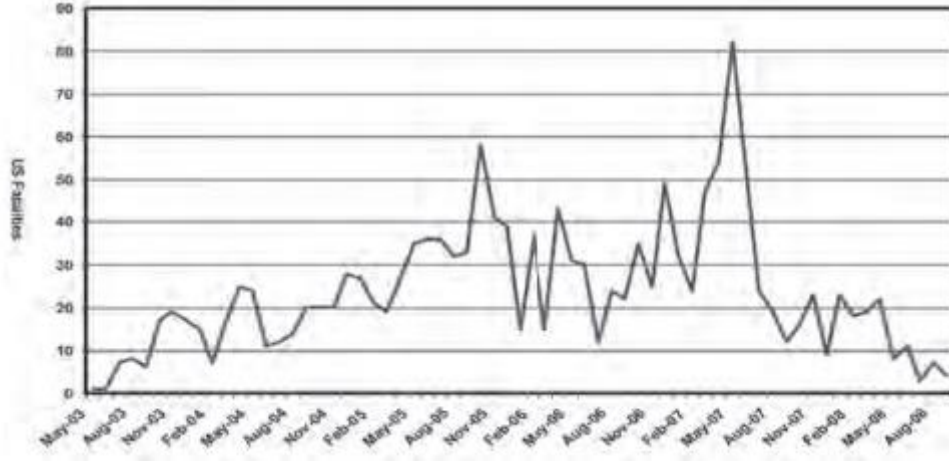
⁹ Adrian, Wilkinson. et.al. "Improvised Explosive Devices: An Introduction", James, Bevan [ed.], *Conventional Ammunition in Surplus*, Small Arms Survey, Geneva, 2008, ss.138-141.

- EYP kullanımını her şeyden önce saldırgan için zayıf riskini minimize etmektedir. Ayrıca görece büyük birliklere saldırmak için az sayıda militan gerektirmektedir.
- Özellikle Suriye ve Irak gibi iç çatışma yaşanan istikrarsızlık alanlarında ve vekâleten savaş (proxy war) durumlarında terör örgütlerinin tahrip gücü yüksek EYP yapımında kullanılan malzemelere erişimi kolay ve daha az maliyetlidir.
- EYP gerek terörle mücadele eden birlikler gerekse kamuoyu üzerinde yarattığı baskı nedeniyle bir psikolojik harp silahı işlevine sahiptir. Belirtilen çerçevede, özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesi, PKK'nın son EYP eylemlerinde de görüldüğü üzere, terör eylemlerinin internet kanalıyla geniş kitlelere ulaştırılmasını ve terörizmin stratejik hedefi olan kamuoyu üzerinde korku yaratılmasını da beraberinde getirmektedir.
- Taktik ve operasyonel seviyede EYP kullanımını birliklerin intikal ve ilerleyişlerini yavaşlatmaktadır. Söz konusu işlev çatışma bölgesinde ya da yakınında bulunan terörist unsurlar için manevra alanı ve zamanı yaratırken, terörle mücadele harekâtını da aksatabilecek niteliklere sahiptir.

2003 yılı, ABD Silahlı Kuvvetleri'nin Irak'ta EYP tehdidinin varabileceği boyutlara ilişkin ilk işaretlerin verildiği dönem olmuştur. 2003 Ağustos – Eylül periyodunda EYP kullanılarak gerçekleştirilen eylemler sonucu verilen zayıf, RPGler ve küçük çaplı silahlarla doğrudan ateş (small arms – direct fire) tarzında icra edilen eylemler sonucu yaşanan zayıf ilk defa geçmiş; bu oran 2003 yılı sonunda 2:1 boyutuna varmıştır¹⁰. 2007 yılında tepe noktasına ulaşan EYP-kaynaklı zayıflar, ABD siyasi-askeri elitlerinin konuya yaklaşımlarını değiştirmeleri ve gerekli teknolojik-taktik-stratejik önlemleri uygulamaya koymaları sonucunda, 2008 yılında, ancak 2003 oranlarına geriletebilmiştir¹¹.

¹⁰ A.g.e. ss.9-11.

¹¹ A.g.e.

2003 – 2008 ABD Silahlı Kuvvetleri Irak EYP tehdidine bağlı zayıtlar¹²

Afganistan’da ise, Irak tecrübesinden farklı olarak, EYP tehdidi etkinliğini son yıllara kadar daha kuvvetli hissettirmiştir. Yapılan çalışmalar 2003 – 2010 periyodunda Afganistan’daki koalisyon güçleri zayıtlarının %70 - %90 gibi bir oranda EYP saldırıları sonucu yaşandığını, özelde ABD kayıplarının 2010 itibariyle %60 oranında EYP nedeniyle gerçekleştiğini orta koymaktadır¹³.

EYP tehdidine karşı mücadelede bölgesel askeri güvenlik parametreleri kritik önemdedir. Daha açık bir anlatımla, komşu ülkelerde silah, mühimmat ve kimyasal malzeme üzerinde kontrolün kaybedilmesi, devlet-dışı silahlı aktörlerin erişimlerini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Bu çerçevede, 2003 sonrası Irak’ta yağmalanan patlayıcı mühimmat, ABD ve koalisyon güçlerine 2003 – 2007 yılları arasında 1,600 zayıt olarak ağır bir bilanço şeklinde geri dönmüştür¹⁴.

Bölgesel İstikrarsızlık ve Kontrolsüz Mühimmat Sirkülasyonu

Yukarıda aktarılanlar ışığında, Irak ve özellikle Suriye’deki istikrarsızlık ve merkezi otorite zafiyetlerinin Türk güvenlik güçlerinin EYP tehdidine karşı mücadelesinde son derece olumsuz bir tablo çizdiğini söylemek mümkündür. Zira, terör örgütü PKK’nın bu iki ülkede ve genel olarak Orta Doğu’da kontrol dışı mühimmat, patlayıcı madde ve kimyasallara ulaşması ciddi biçimde kolaylaşmıştır. Ayrıca, 2011 sonrası Libya’da merkezi kontrol dışında

¹² A.g.e., s.11.

¹³ Joint Air Power Competence Center, *NATO Air and Space Power in Counter-IED Operations*, 2011, ss.2-3.

¹⁴ Adrian, Wilkinson. et.al. “Improvised Explosive Devices: An Introduction”, James, Bevan [ed.], *Conventional Ammunition in Surplus*, Small Arms Survey, Geneva, 2008, ss.136-138.

kalan patlayıcı ve mühimmat depolarının hem Orta Doğu hem de Afrika için önemli bir EYP kaynağı oluşturduğu belirtilmektedir¹⁵.

Düşük yoğunluklu çatışmalar (DYÇ) askeri teorisi, devlet-dışı silahlı aktörlerin ciddi bir adaptasyon kapasitesi gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Zira, devlet-düzeyindeki konvansiyonel güçler ve devlet-dışı aktörler arasında kapasite ‘asimetrisi’, teknik-taktik ve operasyonel prosedürlerde de asimetriyi beraberinde getirmektedir¹⁶.

Özellikle Suriye iç savaşında gözlemlenen gelişmeler ve çok sayıda grubun izlediği gayrinizamî harp bağlamındaki hareket tarzı, PKK açısından önemli bir öğrenilen-dersler imkânı oluşmasına fırsat tanımıştır. Bu nedenle özellikle son dönemde terör örgütünün Orta Doğu’daki EYP trendlerini taktik ve stratejik düzeylerde özümseyerek uygulamaya koyduğu müşahede edilmektedir. Ayrıca terör örgütünün çatışmasızlık ortamından da faydalanarak bölgede etkin bir EYP altyapısı oluşturduğu, jammer kullanılarak alınan önlemlere karşı ise kablo ile birkaç yüz metre içinde komuta edilebilen EYPler kullandığı değerlendirilmektedir. Bu noktada özellikle, terör eylemlerinin sıklıkla görüldüğü bölgede EYP “altyapısının” PKK tarafından hâlihazırda oluşturulmuş olması ve mekanizmanın aktive edilmesi için çok büyük grupların sızmasına gereksinim duyulmaması önemli olumsuzluklar olarak ön plana çıkmaktadır.

Yukarıda aktarılan analizi istatistiksel verilerle doğrulamak da mümkündür. Nitekim yapılan çalışmalar 22 Temmuz 2015’ten itibaren Eylül 2015’te EYP kullanılarak gerçekleştirilen Dağlica terör saldırısına kadar – söz konusu terör eylemi de dahil olmak üzere –şehit olan Türk güvenlik güçlerinin yarısından fazlası EYP saldırıları sonucu hayatlarını kaybetmişlerdir¹⁷.

EYP Tehdidine Karşı Koyma ve Öğrenilen Dersler

EYP tehdidi artarak büyüdükçe, çatışmalar içerisinde devlet-düzeyindeki aktörlerin terörle mücadele ve bu bağlamda EYP ile mücadele strateji ve taktikleri de gelişmektedir.

¹⁵ Jenna, Corderoy. *Material Harm: A Review of IED Components and Measures to Prevent Their Spread*, AOAV, 2014, s.19.

¹⁶ Konuya ilişkin ayrıntılı değerlendirme için bkz: David, Kilcullen. *The Accidental Guerilla*, Hurst&Company, Londra, 2009.

¹⁷ Metin, Gurcan. “Türkiye – PKK Çatışmasının Yeni Dinamiği: El Yapımı Patlayıcılar”, Al Monitor, 11 Eylül 2015, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2015/09/turkey-pkk-clashes-new-dynamic-improvised-explosive-devices.html>, Erişim tarihi: 22 Ekim 2015.

Doktrinde EYP tehdidine karşı koyma stratejileri aşağıda görsel olarak açıklanan üç temel esasa dayanmaktadır¹⁸:

EYP ile Mücadele Esasları

Yukarıda aktarılan temel parametreler arasında, özellikle “EYP ağı” devlet aygıtının çeşitli organları arasında ve hatta uluslararası işbirliği gerektirmesi dolayısıyla önem arz etmektedir. Daha açık bir anlatımla, terör eylemleri, tam da gerçekleştikleri andan ibaret olmayan, karmaşık bir döngüye sahiptir. Ayrıca söz konusu döngü terör eylemini gerçekleştirmekte kullanılan kritik kaynaklar ile desteklenmektedir. Bu nedenle EYP ağı ile mücadele el yapımı patlayıcı yerleştirilmeden çok önce başlamalıdır. Bu anlamda EYP ağı ile mücadele, özü itibarıyla, bir güvenlik ve savunma süreci yönetimidir. EYP ağı ile mücadelenin temel fonksiyonlarından bazıları aşağıda aktarılmaktadır:

- ✓ Terör örgütünün önceki bölümlerde aktarılan gerekli malzemeleri temininin engellenmesi,
- ✓ Sahada EYP düzeneği kuracak şekilde rahat hareket edebilmesinin önüne geçilmesi,
- ✓ EYP yapımında kullanılan yasal malzemelerin sirkülasyonunun takibi,
- ✓ Terör örgütünün taktik ve stratejik tercihlerinin analiz edilmesi,

¹⁸ Joint Air Power Competence Center, *NATO Air and Space Power in Counter-IED Operations*, 2011, s.7.

- ✓ İnsan istihbaratı (HUMINT) ve elektronik & teknik istihbarat başta olmak üzere gerekli istihbarat teknikleri kullanılarak EYP ile görevlendirilen kritik konumda teröristlerin tespit edilmesi ve izlenmesi
- ✓ Bölgesel çatışma dinamiklerinin ve EYP yapımında kullanılacak mühimmatın izlenmesi
- ✓ Sınır güvenliğinin sağlanması

Yukarıda aktarılan kısa tartışma ışığında, EYP tehdidi ile mücadelenin, özellikle EYP ağı ile mücadele süreçleri bağlamında, askeri, polisiye, istihbari ve bilimsel temellere dayanması gerektiği ve kurumlar-arası etkin işbirliğini gerektirdiği görülmektedir.

Öte yandan, terörle mücadelede istihbarat yöntemleri çok etkili olsa da, hiçbir istihbarat faaliyeti karmaşık tehditleri tamamen ortadan kaldırmak için yeterli olmayacaktır ve sahada EYP, baskılansa da, tehdit oluşturmayı sürdürecektir.

Bu noktada, özellikle iç güvenlik hareketi kapsamında birliklerin intikalleri için gerekli konsept ve teçhizatın gözden geçirilmesinde, uygun platformların envanterdeki yerlerinin değerlendirilmesinde ve son yıllarda EYP-ağırlıklı çatışmalardan öğrenilen derslerin Türk güvenlik güçleri için yorumlanmasında yarar görülmektedir.

Mayına Karşı Dayanıklı & Pusuya Karşı Etkin Koruma Sağlayan Zırhlı Araçlar

EYP tehdidine karşı 2000’li yıllarda Irak ve Afganistan tecrübelerinden alınan dersler, mayına karşı dayanıklı ve pusuya karşı etkin koruma sağlayan (Mine Resistant Ambush Protected – MRAP) zırhlı araçların hızlı üretimini ve yüksek riskli bölgelerde görev yapan birliklere dağıtılmasını beraberinde getirmiştir.

MRAP teknolojisi ve konsepti farklı kategorilerde araçların ortaya çıkmasına olanak sağlansa da, genel hatlarıyla mayına karşı dayanıklı & pusuya karşı etkin koruma sağlayan araçlar EYP, mayın ve diğer balistik tehditlere karşı koymak üzere ağır zırha ve patlama etkilerini aracın dışına yansıtacak, ‘V’ şeklinde bir zırh gövdeye ve yüksek şasiye sahiptirler¹⁹. MRAP taktik zırhlı araçlar personeli patlamanın ve saldırıların etkisinden korumak üzere güçlendirilmiş kurşun geçirmez camlar kullanmaktadır ve aracın tamamına yayılmış koruma özellikleri taşımaktadır. Özellikle EYP ve mayın tehdidinin intikal yollarının “kenarlarından”

¹⁹ Seth, T. Blakeman. et.al. *Study of the Mine Resistant Ambush Protected (MRAP) Vehicle Program as a Model for Rapid Defense Acquisitions*, Naval Postgraduate School, California, 2008, ss.6-8.

“altına” kayması diğer taktik tekerlekli araçlara göre MRAP olarak dizayn edilen taktik zırhlı araçların önemli başarı kazanmasına neden olmuştur²⁰.

Nitekim MRAP tipi araçların başarıları istatistiksel verilere de yansımıştır. 2008 itibariyle ABD savunma bakanlığı MRAP tipi araçlar için zayıt oranını %6, M-1 Abrams ana muharebe tankı için %15 ve Humvee (ya da HMWV – up-armored high mobility multi-wheeled vehicles) olarak bilinen 4X4 taktik araçlar için %22 olarak açıklamıştır. Böylelikle MRAP tipi taktik araçlar ABD envanterindeki “hayatta kalma oranı en yüksek” kara aracı olarak ün kazanmıştır.²¹

Kirpi Zırhlı Aracı ve Envanter Konuları

Türk Silahlı Kuvvetleri 2011 yılından itibaren Kirpi adı verilen MRAP özellikli araçları teslim almaya başlamıştır²². 2014 ve 2015 yıllarına ait açık-kaynaklı askeri envanter taramaları, halihazırda TSK'nın envanterinde 300'den fazla Kirpi mayına karşı dayanıklı & pusuya karşı etkin koruma sağlayan zırhlı araç olduğunu göstermektedir; toplam sipariş ise 468 olarak ifade edilmektedir²³. Savunma Sanayi Müsteşarlığı, Kirpi'nin 13 personel taşıma kapasitesine sahip olduğunu belirtmektedir²⁴. Bu durum, envanterde bulunan tahmini Kirpi zırhlı araç sayısı ve taşıma kapasitesi düşünüldüğünde, tüm araçların tam harbe hazır durumda bulunduğu ideal bir durumda dahi, aynı anda yaklaşık 4,000 personelin söz konusu EYP ve mayına karşı korumalı zırhlı araç ile intikal ettirilebileceğini göstermektedir. Öte yandan, askeri olarak envanterdeki tüm araçların tamamen harbe hazır durumda bulunması, dünyadaki tüm silahlı kuvvetler teşkilatları için, oldukça zor bir durumdur.

²⁰ A.g.e.

²¹ Andrew, Feickert. *Mine-Resistant Ambush Protected (MRAP) Vehicles: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 2001, s.1.

²² Savunma Sanayi Müsteşarlığı, <http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/hizli/duyurular/etkinlikler/torenler/arsiv/2011/Sayfalar/20110331KIRPITeslimToreni.aspx>, Erişim tarihi: 21 Ekim 2015.

²³ IISS, *Military Balance 2015*, Londra, Routledge; INSS, *Military Balance Files*, Tel Aviv, 2015.

²⁴ Savunma Sanayi Müsteşarlığı, *Savunma Sanayi Ürünleri 2015 – 2016*, Ankara, 2015. s.14.

Kirpi Mayına Karşı Dayanıklı & Pusuya Karşı Etkin Koruma Sağlayan Zırhlı Araç

Kara Kuvvetleri Komutanlığı kaynakları tarafından Mart 2011'den itibaren birliklerce kullanıldığı belirtilen²⁵ ve EYP tehdidine karşı envanterdeki diğer taktik tekerlekli araçlara göre zayıf oranında önemli katkılar sağladığı müşahade edilen bahse konu araç için en önemli sorunun, terör tehdidi yaşanan bölgedeki çatışmanın karakteri, yoğunluğu ve yaygınlığı ile orantılı sayıda olmaması olduğu görülmektedir. Örneğin, ABD resmi kaynakları tarafından Ocak 2011 itibariyle Afganistan'da görev yapan birliğlere teslim edilen MRAP sayısı 13,624 olarak açıklanmıştır. Söz konusu teslimatların ilgili dönemde Afganistan'daki toplam zayıfları %30 oranında azalttığı ve MRAP tipi araçlara yapılan saldırıların ancak %15'inin ölümcül sonuçlara neden olduğu kaydedilmiştir²⁶.

ABD Silahlı Kuvvetlerinin MRAP tipi taktik zırhlı araçlar ile EYP ve kara mayınları tehdidine karşı Irak ve Afganistan gibi yüksek riskli çatışma ortamlarında zayıflarını önemli ölçüde düşürebilmiştir. Bahse konu başarının temelinde, tehdit algılamasındaki değişikliğin hızla analiz edilip öncelikli ve hızlandırılmış savunma alımlarının düşük yoğunluklu çatışma ortamındaki personelin ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirilmesi bulunmaktadır.

Elbette, ABD ve Türkiye'nin savunma ekonomisi koşulları askeri alımlar hususunda önemli farklar taşımaktadır. Örneğin 2007 yılında Beyaz Saray'ın sadece 1,520 MRAP ve ilgili diğer modernizasyon hususları için talep ettiği 5.3 milyar dolarlık bütçe Türkiye'nin yürüttüğü birçok stratejik savunma alımı bütçesinden (örneğin uzun menzilli hava ve füze savunma projesi) yüksektir. Aynı yıl ABD Savunma Bakanlığı'nın Kongre'den 2008 mali yılı MRAP

²⁵ Kara Kuvvetleri Komutanlığı, <http://www.kkk.tsk.tr/Modernizasyon/Modernizasyon.aspx>, Erişim tarihi: 21 Ekim 2015.

²⁶ Andrew, Feickert. *Mine-Resistant Ambush Protected (MRAP) Vehicles: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 2001, ss.1-2.

programı için talep ettiği 16.8 milyar dolarlık bütçe (8 Ekim 2007) ve o dönemde senatör olan Joe Biden tarafından önerilen 23.6 milyar dolarlık (3 Ekim 2007) ek bütçe ise Türkiye ve birçok Avrupa ülkesinin toplam yıllık savunma harcamasının dahi üzerindedir²⁷.

Belirtilenlere ek olarak, ABD ve koalisyon güçlerinin Irak ve Afganistan operasyonları ile Türk güvenlik güçlerinin terörle mücadele kapsamına icra ettiği iç güvenlik harekâtının tam anlamıyla örtüştüğünü öne sürmek de mümkün değildir. Zira jeopolitik olarak, Türkiye'nin yürüttüğü iç güvenlik harekâtı ülke topraklarında gerçekleşmekte ve önemli lojistik, stratejik ve hukuki farklılıklar arz etmektedir. Ayrıca, EYP tehdidi ile mücadelenin temel araçlarından biri olan terörle mücadele istihbaratı bağlamında, Türkiye'nin kendi vatandaşlarının yaşadığı bölgelerdeki yerel istihbarat ağı imkânları da ABD ve koalisyon güçlerinin Irak ve Afganistan'da karşılaştığı güvenlik ortamıyla karşılaştırılamayacak boyutta avantajlıdır.

Yukarıda tartışılan nedenlerle, Türkiye'nin savunma ekonomisi ve kaynakları da dikkate alınarak, ABD ölçeğindeki yüksek sayılarda mayına karşı dayanıklı & pusuya karşı etkin koruma sağlayan zırhlı araç alımı önermek gerçekçi olmayacaktır. Bununla birlikte, özellikle iç güvenlik harekâtı icra eden birlikler için intikal güvenliğinin sağlanması ile EYP ve kara mayınları kullanılarak gerçekleştirilen terör eylemlerinden kaynaklanan zayıflığın minimize edilmesi amacıyla, 2000'li yılların başında Irak ve Afganistan'daki duruma karşılık geliştirilen öncelikli & hızlandırılmış ve acil alımlar programının uyarlanarak uygulanması önerilebilir. Bu kapsamda, Türk Silahlı Kuvvetlerinin karşı karşıya kaldığı yükselen EYP tehdidiyle mücadelede daha çok ve öncelikli & hızlandırılmış MRAP nitelikli Kirpi ve benzeri araçların envantere süratle kazandırılması ve iç güvenlik harekâtı icra eden birliklere dağıtılması hem zayıflığın minimize edilmesi hem de daha çok birliğin sahada bulunarak alan hâkimiyetinin geliştirilmesi bağlamında kritik olacaktır.

Kara Havacılık Unsurları ve EYP Tehdidi Karşısında İntikal Emniyeti

Kuşkusuz, EYP ve kara mayınlarına karşı intikal emniyetinin en önemli gerekliliklerinden biri de özellikle döner-kanatlı unsurların intikal ve operasyonlarda etkin kullanımınıdır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iç güvenlik harekâtı kapsamında birliklerin intikali ve uçar-birlik harekâtı için kullandığı esas döner-kanatlı unsur S-70A Black Hawk helikopterleridir. Söz konusu döner-kanatlı unsur özellikle yüksek rakımlardaki uçuş yetenekleri ve taşıma

²⁷ Seth, T. Blakeman. et.al. *Study of the Mine Resistant Ambush Protected (MRAP) Vehicle Program as a Model for Rapid Defense Acquisitions*, Naval Postgraduate School, California, 2008, s.41.

kapasitesi dolayısıyla önemli avantajlar sağlamaktadır. Ayrıca sabit kanatlı platformların havaalanlarına ve pistlere ihtiyaç duyması da, helikopterlerin önemini zorlu coğrafyalarda yükseltmektedir.

S-70i Black Hawk: Türk T-70 Helikopteri Olarak Üretilecektir

Açık-kaynaklı askeri veriler incelendiğinde; Türk Kara Kuvvetleri ve Jandarma Genel Komutanlığı hizmetinde 70-80 civarı S-70A Black Hawk tipi helikopter olabileceği tahmin edilmektedir; ayrıca Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesindeki amfibi birliklerin S-70B Sea Hawk kullandığı belirtilmektedir²⁸. Türk Silahlı Kuvvetlerinin kara havacılık imkân ve kabiliyetinin geliştirilmesi bağlamında, Savunma Sanayi Müsteşarlığı yapılan açıklamalar Sikorsky firmasının S-70i helikopteri T-70 adıyla (109 adet) “lisans altında üretim modeli” ile Türkiye’de üretileceğini göstermektedir.²⁹ Ayrıca 6 adet CH-47 ağır yük helikopterinin de Türk Kara Kuvvetleri ve Özel Kuvvetler Komutanlığı’nın kullanımı için TSK envanterine katılması planlanmaktadır³⁰.

²⁸ Mukayeseli analiz için bkz: IISS, *Military Balance 2015*, Routledge, Londra, 2015; INSS, *Military Balance Files*, Tel Aviv, 2015.

²⁹ Savunma Sanayi Müsteşarlığı, http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/hizli/duyurular/etkinlikler/torenler/Sayfalar/20140303_GMH.aspx, Erişim tarihi: 21 Ekim 2015.

³⁰ IISS, *Military Balance 2015*, Londra, 2015, s.158.

Doktrinde uçar-birlik harekâtı muharip kara unsurlarının ve özel harekât birliklerinin manevra kabiliyetlerini ciddi oranda yükseltmesi ve lojistik ihtiyaçlarının hızla karşılanabilmesi dolayısıyla önemli bir yer tutmaktadır³¹. Özellikle muharip imkân-kabiliyetleri yüksek birliklerin, güçlü istihbarat-gözetleme-keşif yetenekleri ile desteklendikleri durumlarda, döner-kanatlı platformlar kullanılarak icra edilen uçar-birlik harekâtlarının yakın harp tarihinde gayrinizamî tehditlere karşı önemli başarılar sağladığı kaydedilmektedir³².

Türk Silahlı Kuvvetleri iç güvenlik harekâtı kapsamında, 1990'lı yılların sonunda genel maksat ve taarruz helikopterlerinin gece görüş yeteneği kazanması ve envanterdeki önemli artış terörle mücadelede elde edilen askeri başarının önemli kriterlerinden biri olmuştur³³. Birçok uzman, Türkiye'nin 1990'ların terörle mücadelede 1990'lı yılların sonunda elde ettiği başarıda kara havacılık yeteneklerindeki taarruz helikopterleri ve uçar-birlik harekâtı bağlamında yaşanan ivmenin önemli bir rol oynadığını; söz konusu modernizasyon çabaları sonucunda TSK'nın zorlu coğrafyalara hızla birlik sevk ederek çatışmanın inisiyatifini almada önemli bir aşama kaydettiğini belirtmektedir³⁴. Ayrıca kara havacılık yeteneklerinin artmasının terör örgütünün sınır bölgelerindeki hareketliliğini akamete uğrattığı da vurgulanmaktadır³⁵.

Daha önce incelenen Kirpi MRAP taktik zırhlı aracında olduğu gibi, TSK'nın intikal emniyeti ve uçar-birlik harekâtı bağlamında kullandığı platformların nitelik bakımından tatmin edici olduğu, ancak mevcut güvenlik koşullarında sayısal olarak, hızlandırılmış & öncelikli alımlar ve üretim projeleri vasıtasıyla, ciddi bir artışa gereksinim duyduğu söylenebilir. Söz konusu gereksinim, hem uçar birlik harekâtında önemli bir adım olacak 109 helikopterlik T-70 projesi için, hem de daha geniş birliklerin ve malzemenin intikali bağlamında, ağır-yük helikopteri projesi için geçerli görünmektedir.

Özellikle büyük birliklerin intikallerinde envantere katılması beklenen CH-47F ağır-yük helikopterlerinin etkin olarak kullanılması, EYP tehdidine karşı zayıyatı minimize eden bir faktör olacaktır. Açık-kaynaklı askeri veriler, Türkiye'nin CH-47F Chinook projesinin başlangıçta 1.2 milyar dolar değerinde 12 helikopterlik bir paketten oluştuğunu; ancak bazı nedenlerle ilk projenin Kara Kuvvetleri için 5 ve Özel Kuvvetler için 1 helikopter olmak üzere toplam 6 helikoptere düştüğünü belirtmektedir³⁶. Mevcut şartlar göz önüne alındığında,

³¹ US Joint Chiefs of Staff, *Joint Publication 3-17*, Eylül 2013.

³² John, James, Patterson. "A Long-term Counterinsurgency Strategy", *Parameters*, Güz 2010, 1-14.

³³ Hasan, Kundakçı. *Güneydoğu'da Unutulmayanlar*, Alfa, İstanbul, 2007.

³⁴ Graham Fuller ve Henri Barkey, *Türkiye'nin Kürt Meselesi*, (Çev. Hasan Kaya), Profil Yayıncılık, İstanbul, 2011.

³⁵ Michael, Radu. "The Rise and Fall of the PKK", *Orbis: A Journal of World Affairs*, vol:45 no:1, Kış 2001, ss.47-63.

³⁶ IISS, *Military Balance 2015*, s.158.

CH-47F alımının sayısal olarak artırılması gibi alım önceliği ve zamanının yeniden düzenlenmesi; aynı zamanda envanterde hızlı bir ağır-yük helikopteri artışı sağlanması için diğer seçeneklerin de değerlendirilmesinde yarar görülmektedir.

CH-47F Ağır Yük Helikopteri

EYP Tehdidi Canlı Bombalar, Orta Doğu’da Genel Güvenlik Durumu ve İntihar Eylemleri ile Mücadele

Canlı bomba saldırıları EYP trendleri ve radikalizasyon süreçlerinin birleşimi sonucunda önemli bir tehdit olmayı sürdürmektedirler. Özellikle Türkiye’de son olarak yaşanan “Ankara Garı” terörist eylemi, canlı bomba saldırılarının kamuoyu üzerindeki psikolojik yıkıcı etkilerini bir kez daha göstermiştir. Ayrıca PKK’nın da intihar bombacılarını içeren terörist eylemsellik geçmişi bulunmaktadır.

Harp tarihi bakımından oldukça eski olan intihar saldırıları, terörizm çerçevesinde özellikle Sri Lanka’daki Tamil Kaplanlarının söz konusu yöntemi etkin olarak kullanımıyla 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl başında yıkıcı etkilerini hatırlatmıştır. 1987 – 2000 yılları arasında binlerce kişinin ölümüyle sonuçlanan 160’ın üzerinde intihar saldırısı düzenleyen terör örgütü, 1991 yılında Hindistan’da başbakanlık yapmış olan Rajiv Gandhi ve 1993 yılında Sri Lanka Devlet Başkanı Ranasinghe Premadasa’yı aynı yöntemle öldürmüştür³⁷.

³⁷ US Army Training and Doctrine Command, *Suicide Bombing in the COE*, Handbook No: 1.03, Kansas, 2006, s.I-4.

Terör örgütlerinin canlı bomba kullanımları bazı taktik ve stratejik avantajları hedeflemektedir. Taktik olarak canlı bombalar birer “akıllı mühimmat” gibi işlev görmekte ve istenilen hedefe ulaşmada “insan-güdümlü” bir profil arz etmektedir. Diğer EYP kullanımlarına göre daha çok kaybı beraberinde getirmekte ve terörist eylemselliğın koşullara göre hareket etmesini kolaylaştırmaktadır. Stratejik düzeyde ise, canlı bomba eylemlerinin sansasyonel niteliğinin ulusal ve uluslararası basının ilgisini daha çok çekmesi, kamuoyu üzerinde daha büyük panik ve güvensizlik yaratması bağlamında kritiktir. Ek olarak, birçok terör örgütünün kendi iç yapılarında militanların sadakatlerini ve motivasyonlarını sağlamak için intihar bombacıları üzerinden birleştirici figürler yarattığı görülmektedir³⁸.

Son olarak, terör finansmanı üzerine yapılan çalışmalar, canlı bomba eylemlerinden sonra terör örgütlerinin müzahir kitlelerden daha çok para bulabildiğini ortaya koymaktadır. Bu durumun canlı bombacılara ve canlı bomba eylemlerine ilişkin terör örgütleri tarafından yapılan ‘epik ve romantik’ propagandanın etkilerinden kaynaklandığı düşünülmektedir³⁹.

IŞİD terör örgütünün yükselmesi ile paralel olarak Orta Doğu’daki intihar eylemlerinde önemli bir ivme yaşadığı gözlemlenmektedir. İstatistiksel veriler küresel olarak 2013 yılında yaklaşık 592 intihar saldırısı yaşanırken, 2013 yılına kıyasla %94’lük bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır. Söz konusu intihar saldırılarının 370’i, yani %62.5’lik bir oranı Orta Doğu’da gerçekleştirilmiştir. Özellikle IŞİD’in intihar saldırılarını etkin olarak kullandığı Irak’ta 2013 yılında kaydedilen vaka sayısı 98 iken, 2014 yılında 271 intihar saldırısı gerçekleştirilmiştir⁴⁰.

Kısa vadede intihar saldırıları ile mücadele kontr-terör ve anti-terör yöntemleri vasıtasıyla canlı bomba eylemi gerçekleştirmesi muhtemel terör örgütlerine yönelik yoğun istihbarat faaliyeti ve intihar saldırılarını koordine ve icra eden kritik personelin etkisiz hale getirilmesine dayanmaktadır. Yapısal olarak ve uzun erimde ise, intihar saldırılarının radikalize olmuş belirli bir sosyal tabana dayandığı da düşünüldüğünde, radikalleşme ile mücadele süreçlerini ve bu bağlamda toplumsal çalışmaları gerekli kılmaktadır⁴¹. Günümüzde canlı bombalarla mücadelede istihbaratın karşılaştığı en büyük güçlüklerden biri de 1980’li ve 90’lı yıllarda yapılan profil çalışmaları ile günümüz intihar eylemcisi teröristleri ciddi farklılıklar arz etmesidir. Daha açık bir anlatımla, günümüz intihar eylemcilerinin

³⁸ A.g.e. ss.III-1 – III-3

³⁹ A.g.e.

⁴⁰ Yoram, Schweitzer. et.al. *Suicide Attacks in 2014: The Global Picture*, INSS Insight: 653, INSS, Tel Aviv, 6 Ocak 2015.

⁴¹ Ayrıntılı bir çalışma için bkz: Andrey, Kurth, Cronin. *Terrorist Suicide Attacks*, Congressional Research Service, 2008.

karakteristik özellikleri sosyal statülerine, medeni durumlarına, yaş gruplarına ve psikolojik profillerine göre belirli alt-gruplara indirgenemeyecek kadar çeşitlilik göstermektedir⁴².

Bununla birlikte günümüzde intihar eylemlerine ilişkin literatür, saldırganlardan çok hedef teşkil edebilecek yer / zaman / kitle korelasyonuna kaymıştır⁴³. Yine bu bağlamda, özellikle intihar eylemleri karşısında caydırıcılık kazanılmasına ilişkin çabaların ilgili hedeflere yönelik terörist saldırının maliyetinin yükseltilmesi ve başarı şansının minimize edilmesi yönünde ilerlediği görülmektedir⁴⁴.

EYP ile mücadele konseptlerinin hemen hepsi, kullanılan patlayıcı mekanizmalar dolayısıyla (militan ya da araçlarla icra edilen terör eylemleri kapsamında) intihar bombacıları ile mücadele için de geçerlidir. Öte yandan, intihar eylemleri ile mücadele çok daha kapsamlı güvenlik istihbaratı, insan istihbaratı ve elektronik – teknik istihbarat çalışmalarını gerekli kılmaktadır. Özellikle terörist eylem döngüsünün ilk aşamalarını oluşturan hedef tespiti ve keşif çalışmalarını zorlaştıracak anti-terör düzenlemeleri eylemin başarı şansını düşürerek caydırıcı nitelikte olacaktır.

Türkiye’ye yönelik intihar eylemlerini dış ve iç kaynaklı olarak ele almak mümkündür. İç kaynaklı intihar eylemleri ile mücadelede uzun vadede radikalizasyon süreçlerini bertaraf edecek sosyo-politik ve sosyo-ekonomik politikaların zaruri olduğu görülmektedir. Dış kaynaklı intihar eylemleri ile mücadelede ise kritik hususlar sınır güvenliğinin sağlanması, terör ağlarının istihbari yöntemler ile yakından izlenmesi ve gerektiğinde önleyici operatif yöntemlere başvurulması önem arz etmektedir. A Diyarbakır, Suruç ve Ankara eylemlerinden sonra Türkiye’nin de karşı karşıya kaldığı bu yakın ve açık tehlikenin bertaraf edilmesi bakımından da politika yapımcılarının en kısa sürede ve ağırlıkla üzerinde durmaları gereken tedbirler bunlardır.

Sonuç

Terörle mücadelenin doğası ve düşük yoğunluklu çatışmalarda devlet-düzeyindeki aktörlerin stratejik gereklilikleri gayrinizami harp teorisyeni Galula’nın da ifadesiyle “gayret birliği”

⁴² US Army Training and Doctrine Command, *Suicide Bombing in the COE*, Handbook No: 1.03, Kansas, 2006, ss. IV-1 – IV-2.

⁴³ Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz: Walter, L. Perry. et.al. *Predicting Suicide Attacks: Integrating Spatial, Temporal, and Social Features of Terrorist Attack Targets*, RAND Corporation, Santa Monica, 2013.

⁴⁴ Andrew, R. Morral ve Brian, A. Jackson, *Understanding the Role of Deterrence in Counterterrorism Security*, RAND Corporation, Santa Monica, 2009.

(unity of effort) prensibini ön plana çıkarmaktadır⁴⁵. Söz konusu gereklilik, yalnızca stratejik düzeyde değil; EYP ve canlı bombalar gibi tehditler karşısında operasyonel ve taktik seviyelerde de büyük önem arz etmektedir.

Daha açık bir ifadeyle, EYP ve bağlantılı olarak canlı bomba terörizm tehdidi ile mücadele:

- ✓ teknolojik önlemlere,
- ✓ doktrinin ve teorik yaklaşımların güncellenmesine,
- ✓ sahada taktik seviyede görev yapan personelin eğitim ve öğrenilen-dersler pratiklerinden azami şekilde faydalanmalarına,
- ✓ çeşitli seviyelerde istihbarat gereksinimlerinin ve uygulamalarının adaptasyonuna
- ✓ ve yukarıda anılan hususları koordine ederek Türkiye'nin milli güvenliğini ve demokratik değerlerini koruyacak güçlü ve istikrarlı bir siyasi iradeye dayanmak durumundadır.

EYP tehdidinin doğası ve karakteristik nitelikleri Türkiye Cumhuriyeti'nin çeşitli istihbarat kuruluşlarının (Milli İstihbarat Teşkilatı, Emniyet İstihbarat, Jandarma İstihbarat, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı diğer istihbarat birimleri), terörle mücadele eden her seviyede kuvvet ve karargâhın, savunma alımları ve askeri modernizasyonla ilgilenen kurum ve kuruluşların (örn. Savunma Sanayi Müsteşarlığı, Aselsan, vb.) etkin işbirliği ve koordinasyonunu zaruri kılmaktadır.

Belirtilenlere ek olarak, EYP tehdidinin bertaraf edilmesinde Türkiye'nin yakın çevresindeki kontrol dışı konvansiyonel mühimmatın izlenmesi kadar; ülke içinde ve bölgede EYP yapımında kullanılabilecek kimyasalların ve patlayıcıların takip edilmesi de önem taşımaktadır. Söz konusu gereksinim, devletin sadece güvenlik mekanizması içindeki kurumlarının değil, örneğin Tarım Bakanlığının ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı-Maden İşleri Genel Müdürlüğünün de, kritik verilerin takibi hususunda katılımlarını zaruri kılmaktadır.

Ayrıca, terörizmde yeni trendlerin, ve özellikle canlı bombaların, politik-psikolojik radikalizasyon süreçleriyle sıkı bir ilişki içinde olması, terörizmle mücadelede Türk bilim çevrelerinin katkılarını gerektirmektedir. Daha açık bir anlatımla Türkiye'nin askeri-istihbari-polisiye önlemlere ek olarak, uzun vadeli bir radikalleşme ve radikal ideolojilerin gelişebildiği sosyo-politik & sosyo-ekonomik nedenlerle mücadele stratejisine ihtiyacı vardır.

⁴⁵ David, Galula, *Counterinsurgency Warfare Theory and Practice*, Praeger Security International, Londra, 2006.

Yukarıda aktarılan tartışma ışığında dikkat çeken bazı noktalar şunlardır:

- ✓ Terörle mücadelede ‘gayret birliği’ prensibini etkin biçimde sağlamak üzere teknolojik, politik-psikolojik, istihbari ve askeri konuları ile bölgesel stratejik gelişmeleri analiz ederek Türkiye Cumhuriyeti’nin terörizmde yükselen tehditler ile mücadelesini etkin kılacak bir **koordinasyon mekanizmasına** ihtiyaç vardır.
- ✓ Esasen Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının söz konusu amaçları kapsayan bir yasal zeminde kurulduğu müşahede edilse de; bu raporun sözünü ettiği koordinasyon mekanizması, teknik terminoloji ile, Türkiye’nin milli güvenliğine yönelik yeni terörizm tehditleri ile mücadelede istihbarat çarkının hemen her aşamasında stratejik analiz, elektronik ve teknik istihbarat, güvenlik istihbaratı gibi çeşitli segmentleri kapsayan; küresel askeri teknolojik trendleri ve konseptleri izleyen, bulgularını sahada terörle mücadele eden birimlerin çalışmalarına doğrudan etki edecek analizler ve öğrenilen-dersler şeklinde iletebilen bir yapıda olmalıdır.
- ✓ Bahse konu koordinasyon mekanizması, siyasi karar-vericiler ile terörle mücadele stratejisini uygulayanlar arasında organik bir köprü işlevi göreceği gibi; terörizmle mücadelenin uzun vadeli yapısal konularını da ele alacak analitik yeteneklere sahip olmalıdır.

Özetle, Türkiye Cumhuriyeti Orta Doğu’daki düşük yoğunluklu çatışmalar trendleri ile paralel olarak, milli güvenliğine yönelik terör tehdidinde teknik-taktik ve operasyonel yeniliklerle karşı karşıyadır. Güvenlik ortamındaki kırılmalara adapte olması gereken her aktörün öncelikle durumun yeni parametrelerini anlaması gerekmektedir. Dolayısıyla bu raporun son değerlendirmesi, kaleme alınış amacıyla da uyumlu biçimde, devletin ilgili kurumlarının ve güvenlik bilimleri çevrelerinin yükselen EYP ve canlı bomba tehditlerine ilişkin Türkiye’nin analitik yeteneklerinin ve birikiminin yükseltmeye yönelik sistematik çalışmalar yapması gerektiğidir.